

"БЕКТЕМИН"

Ош мамлекеттик университетинин

ректору, физика-математика

илимдеринин доктору,

К.Г.Кожобеков

” 2024-ж.

Философия илимдеринин кандидаты, доцент: Акматов Өмүрзак Сарытайовичтин 09.00.11 – социалдык философия адистиги боюнча философия илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган ”Философиялык антропология алкагындагы гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табияты” аттуу докторлук диссертациясын талкуулоо боюнча Философия жана политология кафедрасынын 2023-жылдын 22-декабрында өткөрүлгөн кеңейтилген жыйынынын №5 протоколунун

КӨЧҮРМӨСҮ

Катышкандар:

1. Исаков К.А. – төрага: философия илимдеринин доктору, профессор (09.00.03);
2. Балтабаева А.Т. – Ош КӨУнун проректору, философия илимдеринин доктору, профессор (09.00.11);
3. Курбанбаев К.А. – философия илимдеринин доктору, профессор (09.00.11);
4. Осмонова Нургүл Исраиловна – Б.Н. Ельцин атындагы КРСУнун философия жана дин таануу кафедрасынын башчысы, философия илимдеринин доктору, профессор (09.00.11) (онлайн);
5. Телебаев Газиз Турысбекович – Аль-Фараби атындагы Казах улуттук университетинин философия кафедрасынын профессору, философия илимдеринин доктору, профессор (09.00.11) (онлайн);
6. Аматова Г.У. – философия илимдеринин кандидаты, доцент (09.00.03);
7. Боронбаев А.Ж. – философия илимдеринин кандидаты, доцент (09.00.03);
8. Мырзакматов А.К. – философия илимдеринин кандидаты, доцент (09.00.03);
9. Итигулова Ж.К. – философия илимдеринин кандидаты, доцент (09.00.03);
10. Токоева Г.А. – философия илимдеринин кандидаты, доцент (09.00.03);
11. Акаев А.А. – саясий илимдеринин кандидаты, доцент (23.00.02);
12. Макамбаева Д. И. – философия илимдеринин кандидаты, доцент (09.00.11);
13. Манашев М. Э. – философия илимдеринин кандидаты, доцент (09.00.11);

14. Матаев К.А. – философия илимдеринин кандидаты, доцент (09.00.01);
15. Юсупова Р. О. – философия илимдеринин кандидаты, доцент (09.00.01);
16. Базаркулова Т. А. – улук окутуучу;
17. Бойтоева С.С. – окутуучу;
18. Турдиев В.А. – окутуучу;
19. Эшеналиева Д. Т. – окутуучу;

Жыйындын төрагасы – философия жана политология кафедрасынын башчысы, философия илимдеринин доктору, профессор: Исаков К.А.
Жыйындын катчысы – Юсупова Р. О. – философия илимдеринин кандидаты, доцент

КҮН ТАРТИБИ:

1. Философия илимдеринин кандидаты, доцент: Акматов Өмүрзак Сарытайовичтин 09.00.11 – социалдык философия адистиги боюнча философия илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган ”Философиялык антропология алкагындагы гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табияты” аттуу доктордук диссертациясын талкуулоо.

Диссертациялык иш Ош мамлекеттик университетинин философия жана политология кафедрасында аткарылган.

Илимий кеңешчи – Бекбоев Аскар Абдыкадырович, философия илимдеринин доктору, профессор.

Изденүүчү Акматов Өмүрзак Сарытайовичтин доктордук диссертациясынын илимий темасы Ош мамлекеттик университетинин Окумуштуулар кеңешинин чечими менен бекитилген. (2012-жылдын 4-апрелиндеги отурумунун №7 протоколу; 2020-жылдын 28-февралындагы отурумунун №7 протоколу.)

Жыйындын төрагасы: Исаков К.А. – философия илимдеринин доктору, профессор: Урматтуу кесиптештер! Баарыңыздарга белгилүү болгондой, бүгүн Акматов Өмүрзак Сарытайовичтин 09.00.11 – социалдык философия адистиги боюнча философия илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган ”Философиялык антропология алкагындагы гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табияты” аттуу доктордук диссертациясын талкуулайбыз. Алгач изденүүчү жөнүндө кыскача маалымат берип өтөйүн.

Акматов Өмүрзак Сарытайович – Ош МУнун Философия кафедрасынын жана политология доценти, философия илимдеринин кандидаты, философия адистиги боюнча доцент, Кыргыз Республикасынын Билим берүүсүнүн отличниги.

Ал 1964-жылы 7-январда Ош областына караштуу Өзгөн районунун Жалпак-Таш айыл аймагындагы Курбу–Таш айылында туулган. Улуту – кыргыз. Үй-бүлөлүү: эки уул, эки кыздын атасы, тогуз неберенин чоң атасы жана таятасы.

1983-жылы Ош мамлекеттик педагогикалык институтунун студенти болуп кабыл алынган. Ал 1985-жылы Москвада өткөрүлгөн Бүткүл дүйнөлүк жаштардын жана студенттердин эл аралык фестивалынын катышуучусу. Ошол жылдан тартып, аталган окуу жайды бүткөнгө чейин Лениндик стипендиянын ээси болгон. 1987-жылы Ош мамлекеттик педагогикалык институтун “артыкчылык диплому” менен бүтүргөн.

Акматов Өмүрзак Сарытайович 1985-1986-окуу жылынан тартып Ош шаардык №14-“СССРдин 60 жылдыгы” атындагы орто мектепте, 1987–1988-окуу жылында Ош шаардык №38-“Барпы Алыкулов” атындагы орто мектепте “толук кандуу” жогорку билимдүү мугалим катары эмгек жолун уланткан.

1988-жылдан тартып Ош МУда окутуучу, улук окутуучу, доцент, 2003-жылдан 2015-жылга чейин Ош МУнун Социалдык иштер кафедрасынын башчысы, 2021-жылдан тартып, Философия жана политология кафедрасынын доценти катары эмгектенип келе жатат.

Өздүк интеллектуалын жана кесиптик билимин өнүктүрүү максатында үзгүлтүксүз аракет кылып, ЖОЖдордун масштабындагы регионалдык, республикалык илимий-теориялык жана илимий-практикалык конференцияларга, семинарларга катышып, илимий докладдар менен бир нече жолу чыгып сүйлөгөн. 2002-жылдын 25-январында КРнын УИАнын алдында философия илимдери боюнча кандидаттык диссертациясын ийгиликтүү коргогон. Мындан сырткары анын 45 илимий-усулдук эмгеги, анын ичинде 1 монографиясы, 10 усулдук колдонмосу басмадан жарык көрдү.

Өмүрзак Сарытайович «Философия», «Философия тарыхы», «Саясат философиясы», «Маданият философиясы», «Маданияттаануу», «Социалдык маданияттаануу», «Социалдык иштердин философиялык негиздери» «Социалдык-философиялык антропология», «Социалдык педагогика», «Социалдык иштердин кесиптик-этикалык негиздери» жана «Социалдык

иштер деонтологиясы» предметтери боюнча илимий-методикалык жактан жогорку деңгээлдеги лекцияларды, ошондой эле семинардык сабактарды өтүп келди.

Өмүрзак Сарытайович университеттик, шаардык, регионалдык деңгээлдеги социомаданий иш чараларды уюштуруп, аймактык, окуу жайлар аралык актуалдуу тематикадагы “конок-лекцияларды” өтүп, баалуу салымдарын кошууда. Ал өзгөчө, студенттерге терең кесиптик билим берүү менен үзүрлүү эмгектенип, студенттердин сүймөнчүлүгүнө айланган. Таланттуу педагог, мыкты уюштургуч иш билги жетекчи катары коллективде, студенттер арасында кадыр-баркка ээ.

Акматов Өмүрзак Сарытайович – көп жылдык педагогикалык үзүрлүү эмгегинин натыйжасы катары Ош МУнун, Ош шаардык мэриясынын, КРнын Билим берүү жана Илим министрлигинин, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин «Ардак грамоталары», ошондой эле, КРнын Билим берүүсүнүн «отличниги» төш белгиси менен сыйланган.

Илимий кеңешчиси – Бекбоев Аскар Абдыкадырович, философия илимдеринин доктору, профессор (мурдагы илимий кеңешчиси философия илимдеринин доктору, профессор Карабеков Кадырбектин мезгилсиз дүйнөдөн өткөндүгүнө байланыштуу, анын ордуна дайындалган).

Анда эмесе, диссертациянын негизги мазмуну, актуалдуулугу жана өзөктүү жерлерин айтып берүү үчүн алгачкы сөздү изденүүчү Акматов Өмүрзак Сарытайовичке берели. (Докладдын тексти тиркелет).

Жыйындын төрагасы: урматтуу жолдоштор эми кезекти суроолорго берели. Кимде кандай суроолор бар?

Балтабаева А.Т. – философия илимдеринин доктору, профессор: Диссертациялык иш татаал да, кызыктуу да проблемаларга арналыптыр. Философиялык антропология ырас эле соңку жаңы илимий тармак. Ошондон улам, менин суроом: Философиялык антропологиянын маңызы эмнеде?

Изденүүчү Акматов Ө. С.: - философиялык антропология адам маңызына, анын тагдыры, өмүр жана өлүм, жашоо мааниси жөнүндө адекваттуу жооп бере алат. Бул маселелерди чечпестен, адам жалпысынан жашоонун стратегиясын оптималдуу иштеп чыга албайт, өзүнүн жашоо максаттарын жана милдеттерин, дүйнөдөгү миссиясын түшүнө албайт. Демек, адам окуп жаткан илимдердин чегинен чыгып, дин, парапсихология, философия тармагына кайрылууга аргасыз болот;

- философиялык антропология – адам маселелеринин бардык көп кыйырларын терең талдоого умтулгандыгы менен аныкталат. Анда адам маселелериндеги социомаданий жана социожаратылыштык жагдайлардын,

рационалдуулук менен иррационалдуулуктун; дүйнөгө карата адамдык мамилелердин, философиялык темпорализмдин, уникалдуулук менен универсалдуулуктун, чектүүлүк менен чексиздиктин, жоопкерчилик менен парздардын; азап чегүү, жарашуу, келишүү, куткаруу философиясынын, жашоо маңызы менен окуялардын, рухий кырдаалдардын ж.б.у.с. өз ара биримдиги камтылган.

Курбанбаев К.А. – философия илимдеринин доктору, профессор:
Философиялык антропологиянын функционалдык миссиясы эмнеде?

Изденүүчү Акматов Ө. С.:

Философиялык антропология адамга карата төмөнкүлөрдү камсыз кылууга тийиш:

- адамдын алдыңкы өзгөчөлүгү катары анын рухий калыптанышын камсыз кылуу;

- акылдын тынымсыз изденүүсүн стимулдаштыруу;

- жүрүм-турумдун маданий үлгүлөрүн берүү;

- диалогду окутуу, тең укуктуу өнөктөштүк мамилелерди түзүү;

- адамдар менен иштөөнү үйрөнүү;

- «акыл-эстин философиялык “акыл калчоо” адатын» калыптандыруу;

- социалдык баш-аламандыкта өз жолун табуу жөндөмүн үйрөтүү;

- адамды – рухий эркин адам кылуу;

- бийик рухий баалуулуктарды берүү;

- башка адамга карата баалуулук, рухий мамилени калыптандыруу;

- илим менен техниканын жетишкендиктерин түшүнүүгө үйрөтүү;

- дүйнөнү бүтүндөй көрүүгө үйрөтүү;

- өзү менен гармонияда жашоого үйрөтүү, өзүнүн келечегин көрүүгө үйрөтүү;

- дүйнөнү өзгөртүү методологиясы менен куралдануу, жаңы билимдерди өздөштүрүү, стандарттуу эмес чечимдерди кабыл алуу жөндөмдүүлүктөрүн калыптандыруу.

Аматова Г.У. – философия илимдеринин кандидаты, доцент: Адам менен коомдун эволюциясындагы табийгый-стихиялуу шарттарды кандайча чечмелөөгө болот?

Изденүүчү Акматов Ө. С.:

Табияттын өнүгүү процессинде адам менен коомдун пайда болуусунун климаттык жана биологиялык өбөлгөлөрү калыптанган. Табият коомдун өнүгүүсүнө таасирин тийгизип, ал – жаратылыштык шарттар жана өндүрүштүн өнүгүү денгээли менен аныкталат. Адам менен коомго климаттык шарттар да таасирин тийгизет. Коомдун жашоосу табияттык ресурстардын кору (запасы) менен шартталат. Андыктан алар бирдей бөлүштүрүлгөн эмес. Коомдун жашоо ишмердүүлүгүнө табияттын стихиялуу

күчтөрү: кургакчылык, суу ташкындары, сел-каптоолор жана жер титирөөлөр, вулкандык атылуулар, цунами, тайфундар да таасирин тийгизет.

Табият чөйрөсү – коомдун жашоосунун табигый шарты. Ал эми, коом – табияттын кыйла кенири бүтүндүгүнүн бөлүгү болуп саналат. Адам жерде анын ичке кабыкчасы катары географиялык чөйрөнүн чектеринде жашайт. Ал – анын жашоо чөйрөсү жана күчтөрүн жумшоо чөйрөсү. Географиялык чөйрө – бул коомдук өндүрүштүн процессине тартылган коомдун жашоосунун зарыл шарттарын түзгөн табияттын бир бөлүгү. Андан тышкары биздин жашоо-турмушубуз мүмкүн эмес.

Юсупова Р. О. – философия илимдеринин кандидаты, доцент:
Ноосфералык гуманизмдин маңызы эмнеде?

Изденүүчү Акматов Ө. С.:

Ноосфералык гуманизмдин ички логикасы боюнча анын негизги жоболору төмөнкүлөр:

- биринчиси – адам менен аалам жашоосунун биримдиги, алардын системалык-уюштуруу түзүлүшүнүн, иштешинин жана өнүгүүсүнүн универсалдуу мыйзамдары жөнүндөгү ар тараптуу илим;

- экинчиси – «космозволюциялык процессте адамдын акыл-эсинин чечүүчү ролуна болгон философиялык ишеним». Бул ролду И.М.Борзенко, – «дүйнөлүк өнүгүүнүн жакын арадагы максатын белгилөөдө (жалпы планеталык гармония, биосферанын ноосферанын абалына өтүүсү); дүйнөнүн мындан аркы өнүгүшүнүн акыркы максатын аныктоодо (бардык жана ар бир адамдын турмуштук жөндөмдүүлүгү, дүйнөнүн жогорку уюмдарына барабар); бул түпкү максатка терең трансформация аркылуу жетүүдө – жашоо чөйрөсүн тазалоо жана гармониялаштыруу, адамдын ички жана курчап турган табиятын аң-сезимдүү жөнгө салуу – деп тактайт.

Жыйындын төрагасы: Исakov К.А.: Урматтуу жолдоштор, суроолор жок болсо талкууну баштайлы. Талкуу үчүн сөз философия илимдеринин доктору, профессор: А.Т. Балтабаевага берилет.

Балтабаева А.Т. – философия илимдеринин доктору, профессор: Урматтуу жолдоштор, Өмүрзак Сарытайовичтин жасаган эмгеги аябай баалуу эмгек. Анткени, эмгектин баалуулугу – биринчиден, кыргыз-академиялык тилинде жазылгандыгы. Учурда кыргыз тилинде философиялык илимий адабияттар жетишсиз. Айрыкча илимий академиялык стилде жазылган адабияттар аздык кылат. Өмүрзак Сарытайовичтин диссертациялык ишинде кыргыз тилинде терминология жакшы жазылган.

Экинчиден, Кыргызстанда буга чейин философиялык антропология алкагындагы диссертациялык изилдөөлөр кыйыр түрдө болгону менен, түздөн-түз изилдөөлөр алгачкы жолу болуп жатат. Бул – биз үчүн саамалык.

Үчүнчүдөн, изилденүүчү тема актуалдуу. Анткени, учурдагы ааламдашуу алкагында адам маселелерин жөнгө салууда философиялык

антропология алкагындагы философиялык парадигмалардын орду маанилүү. Теманын ареалы аябай чоң.

Мен диссертация боюнча төмөнкү сунуштарды айткым келет. Изилдөө ареалдын чоңдугуна байланыштуу, айрым ой-пикирлерди конкреттештирүү керек. 1-баптагы синопсистеги адабияттарды жаңылаш керек. Тагыраагы 2010-жылдан берки адабияттарды көбөйтүү керек. Кыргыз философторунун өкүлдөрүнүн чыгармаларын көбөйтүү зарыл. 2-баптын 1-параграфына кыргыз мифтерин кошсо маанилүү болмок. Тойнби менен Данилевскийдин идеяларын өркүндөтсө жакшы болмок. Марксизмдин идеялары учурда маанисиз. Ислам идеялары көп болуп калыптыр. Анын ордуна Чыгыш ойчулдарынын идеяларын көбөйтүү керек. Батыш философиясына көп басым жасалган. Анын ордуна кыргыз философиясын адам жөнүндөгү идеяларын көбөйтүү – өзүбүздүн философиябызды даңазалоо керек.

Жалпысанан диссертациянын илимий деңгээли жогору. Изилденүүчү тема актуалдуу. Эмгек – диссертациялык талаптарга жооп берет. Диссертация теориялык жана практикалык жагдайда абдан маанилүү. Коргоого сунуш кылам.

Жыйындын төрагасы: Исаков К.А.: Урматтуу жолдоштор, кезектеги сөз философия илимдеринин доктору, профессор: К. А. Курбанбаевге берилет.

Курбанбаев К.А. – философия илимдеринин доктору, профессор: Урматтуу жолдоштор, чынында эле жогоруда профессор белгилегендей, Өмүрзак Сарытайовичтин жасаган эмгеги баалуу. Учурда кыргыз тилинде жазылган философиялык илимий адабияттар жетишсиз. Айрыкча илимий академиялык стилде жазылган адабияттар аздык кылат. Диссертанттын изилдөө ишинде кыргыз тилинде илимий стиль, терминология жакшы жазылган. Мындан сырткары, Кыргызстанда буга чейин философиялык антропология алкагындагы диссертациялык түздөн-түз изилдөөлөр кыйыр түрдө болгону менен, түздөн-түз изилдөөлөр алгачкы жолу болуп жатат. Ошондуктан, мен бул эмгекти өзгөчө баалагым келет.

Алгач, автордун эмгекте коюлган маселе менен бир топ жылдардан бери алектенип келе жаткандыгын белгилеп коюу керек. Анткени муну буга чейинки илимий эмгектеринде айтылган ой-пикирлери, изилдөөлөрү тастыктайт. Диссертацияда белгилеп кетүүчү бир-эки жагдай бар. Эмгек мазмуну жагынан так, жеткиликтүү сүйлөмдөр менен берилип, ой тутумдун мааниси окурманга түшүнүктүү жазылганы байкалып турат. Кээ бир эске алчу жагы, диссертацияда айрым жерлерде публицистикалык стиль да колдонулуп калган. Изилдөө ареалдын чоңдугуна байланыштуу, диссертациянын көлөмөн азайтуу керек. Кыргыз философторунун өкүлдөрүнүн чыгармаларын көбөйтүү зарыл. Кыргыз жана Чыгыш ойчулдарынын идеяларын көбөйтүү керек. Батыш философиясына көп басым

жасалган. Анын ордуна кыргыз философиясын адам жөнүндөгү идеяларын көбөйтүү – өзүбүздүн философиябызды даңазалоо зарыл. Айрым жерлерде грамматикалык мүчүлүштүктөр кездешет.

Өмүрзак Сарытайович – адам табиятынын антропологиялык өңүттөрүн социомаданий шайкештикте – философиялык рефлексия даражасында концепталдуу талдоого жетишкен. Ал айрыкча гуманизмдин социожаратылыштык табиятын, социомаданий айкалышкан бүтүндүк катары чечмелөөгө аракеттенген. Философиялык антропологиянын изилдөөчү предметин логикалык чечмелөөгө жетишкен.

Жалпысанан диссертациянын илимий деңгээли жогору. Изилденүүчү тема актуалдуу. Эмгек – диссертациялык талаптарга жооп бере алат. Диссертация теориялык жана практикалык жагдайда абдан маанилүү. Ошондуктан, мен диссертацияны коргоого сунуш кыламын.

Жыйындын төрагасы: Исаков К.А.: Урматтуу жолдоштор, кезектеги сөз бизге онлайн формасында катышып жаткан Б.Н. Ельцин атындагы КРСУнун философия жана дин таануу кафедрасынын башчысы, философия илимдеринин доктору, профессор: Осмонова Нургүл Исраиловнага берилет.

Осмонова Н. И. – философия илимдеринин доктору, профессор: Урматтуу коллегалар, эң оболу мени талкууга чакырып, катыштырып жатканыңыздар үчүн ыраазылык билдиремин. Акматов Өмүрзак Сарытайовичтин докторлук диссертациясында философиялык антропология алкагындагы гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табияты социалдык философиялык талдоого алынган. Иш жетишээрлик илимий-теориялык деңгээлде автор тарабынан өз алдынча концептуалдуу аткарылган. Изденүүчү өздүк ой пикирин, тыянактарын аргументтуу, ишенимдуу бере алган.

Биздин өлкөдө буга чейин философиялык антропология алкагындагы диссертациялык түздөн-түз изилдөөлөр кыйыр түрдө болгону менен, түздөн-түз изилдөөлөр алгачкы жолу болуп жатат. Ошондуктан, мен бул эмгекти өзгөчө баалагым келет. Эмгектин аксиологиялык жана праксиологиялык баалуу деп эсептеймин.

Диссертациялык иш Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Улуттук аттестациялык комиссиянын докторлук диссертацияларга койгон талаптарына толук жооп берет. Ал эми анын автору Акматов Өмүрзак Сарытайович 09.00.11 – социалдык философиянын тарыхы адистиги боюнча философия илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын алууга татыктуу деп эсептеймин.

Жыйындын төрагасы: Исаков К.А.: Урматтуу жолдоштор, бизге дагы бир кесиптешибиз онлайн формасында катышып жатат. Кезектеги сөздү Аль-Фараби атындагы Казах улуттук университетинин философия кафедрасынын профессору, философия илимдеринин доктору, профессор Телебаев Газиз Турысбековичке берели.

Телебаев Г. Т. – философия илимдеринин доктору, профессор: Урматтуу кесиптештер! Алгач мени талкууга катыштырып, сөз бергениңиздер үчүн ыраазылык билдиремин. Бугун биз Акматов Өмүрзак Сарытайовичтин докторлук даражаны изденип алуу учун жазган диссертациясын талкуулап жатабыз. Изилденүүчү тема актуалдуу болуп саналат. Анткени, учурдагы ааламдашуу алкагында жалпы адамзаттык көйгөйлөрдү, адам маселелерин жөнгө салууда философиялык антропологиянын, айрыкча философиялык парадигмалардын орду маанилүү. Философиялык антропология ракурсунда илимий изилдөөлөр Кыргызстанда гана эмес, Борбордук Азияда деле сейрек изилденет. Теманын масштабы аябай кеңири экен.

Экинчиси, диссертациянын структурасы төрт баптан түзүлгөн. Албетте, маалыматтын көп болгону жакшы. Ар бир бап эки параграфтан туруп, логикалык симметриялуу орун алыптыр. Автор философиялык антропологиянын ракурсунда гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табиятын улуттук феноменде чагылдырууга аракеттениптир.

Жалпысанан диссертациянын илимий деңгээли жогору. Изилденүүчү тема актуалдуу. Эмгек – диссертациялык талаптарга жооп бере алат. Диссертация теориялык жана практикалык жагдайда абдан баалуу экен. Ошондуктан, мен диссертацияны коргоого сунуш кыламын. Көңүл бурганыңыздар үчүн чоң рахмат.

Жыйындын төрагасы: Исаков К.А.: Урматтуу жолдоштор, кезектеги сөз философия илимдеринин кандидаты, доцент: Г.У. Амадовага берилет.

Амадова Г.У. – философия илимдеринин кандидаты, доцент: Кутман күнүнүздөр менен урматтуу коллегалар, Өмүрзак Сарытайовичтин жасап жаткан эмгеги бизди кубандырат. Бул багытта изилденген тематика чынында Кыргызстандын алкагында сейрек кездешет. Эмгектин биринчи баалуулугу – анын, кыргыз тилинде жазылгандыгы. Баарыбызга белгилүү болгондой эле, учурда кыргыз тилинде философиялык илимий адабияттар жетишсиз. Айрыкча илимий академиялык стилде жазылган адабияттар аздык кылат.

Өмүрзак Сарытайовичтин диссертациялык ишинде нагыз кыргыз тилинде терминология жакшы берилген. Айрыкча философиялык антропология ракурсунда изилдөө предметинин контекстине ылайык стилдик артыкчылыктар бар. Логикалык анализдөө жана синтездөө жеткилең берилген.

Мен диссертация боюнча төмөнкү сунуштарды айткым келет. Алар:

- диссертациянын текстиндеги айрым грамматикалык мүчүлүштүктөрдү оңдоп чыгууну;
- Батыш философиясына көп басым жасалган. Анын ордуна кыргыз философиясынын адам жөнүндөгү идеяларын көбөйтүүнү;
- берилген мисалдарды күнүмдүк турмушка ылайыкташтырып чыгууну;

Изилденген диссертациянын натыйжалары теориялык жана практикалык жактан абдан маанилүү. Айрыкча Батыш жана Чыгыш

философиясынын дихотомиясындагы айырмачылыктарды автор жеткиликтүү чагылдырган.

Жалпысанан диссертациянын илимий деңгээли жогору. Анын прагматикалык маңызы да маанилүү. Изилденүүчү тема актуалдуу. Эмгек – диссертациялык талаптарга жооп берет. Жогоруда айтылган сунуштарды колдоо менен, мен да белгиленген эмгекти коргоого сунуш кыламын.

Жыйындын төрагасы: Исаков К.А.: Урматтуу жолдоштор, кезектеги сөз философия илимдеринин кандидаты, доцент: А.К.Мырзакматовго берилет.

Мырзакматов А.К. – философия илимдеринин кандидаты, доцент: Урматтуу кесиптештер! Биз Өмүрзак Сарытайовичтин докторлук даражаны изденип алуу учун жазган диссертациясын талкуулап жатабыз. Алгач, автордун эмгекте коюлган маселе менен бир топ жылдардан бери алектенип келе жаткандыгын белгилеп коюу керек. Анткени, диссертанттын буга чейинки илимий макалаларында, айтылган ой-пикирлери, изилдөөлөрү тастыктайт. Диссертацияда белгилеп кетүүчү бир-эки жагдай бар. Изилденүүчү тема актуалдуу. Эмгек мазмуну жагынан так, жеткиликтүү сүйлөмдөр менен берилип, ой тутумдун мааниси окурманга түшүнүктүү жазылганы байкалып турат. Диссертация илимий стиль менен жазылгын. Ар бир параграфтын соңунда айкын корутундулар берилген.

Өмүрзак Сарытайовичтин жасап жаткан эмгеги чынында баалуу. Баарыбызга белгилүү болгондой эле, учурда кыргыз тилинде философиялык илимий адабияттар жетишсиз. Айрыкча илимий академиялык стилде жазылган адабияттар аздык кылат. Ал эми, философиялык антропология багытында болсо Кыргызстанда алгачкы десем жаңылышпаймын.

УАКтын жаңы талабынын негизинде колдонулган булактар боюнча алгачкы бапта синопсис катары талдоо берип кетиптир. Менин пикирим боюнча диссертациянын көлөмү көбүрөөк. Диссертацияда оңдоп койсо боло турган техникалык-граматикалык мүчүлүштүктөр кездешет. Андыктан айтылган сунуш-пикирлерди эске алып, дагы оңдоо-түзөөлөрдү киргизесиз деген ойдомун. Жалпысынан, Өмүрзак Сарытайовичтин докторлук диссертациясынын илимий деңгээли жеткиликтүү. Андыктан, диссертация коргоог осунуштаймын.

Жыйындын төрагасы: Исаков К.А.: Урматтуу жолдоштор, кезектеги сөз философия илимдеринин кандидаты, доцент: Р. О. Юсуповага берилет.

Юсупова Р. О. – философия илимдеринин кандидаты, доцент: Урматтуу төрага, урматтуу жолдоштор, бугун биз талкуулап жаткан Өмүрзак Сарытайовичтин 09.00.11. – “Социалдык философия” адистиги боюнча илимдин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу учун жазылган “Философиялык антропология алкагындагы гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табияты” аттуу диссертациялык иши – концептуалдык жактан маанилүү теориялык проблемага арналган. Биричиден, изилденүүчү тематика учурдун жана келечектин да актуалдуу проблемаларынан болуп саналат. Анткени адам маселесинин өзү – түбөлүк актуалдуу эмеспи. Ал эми, адам маселесин философиялык антропология алкагында, гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана

социомаданий табияты контекстинде концептуалдуу талдоо – абдан маанилүү. Экинчиден, адамды изилдөөнүн түрдүү чаржайыт багыттарынан оолактап, автор айкын системалуу жана комплекстүү – ошол эле учурда концептуалдуу методологияга таянган. Изилдөөдө бир жактуулук жок. Батыштык жана Чыгыштык адам таануунун өңүттөрүн эске алган.

Диссертациянын көлөмү көбүрөөк. Менин сунушум – ар бир бап тең салмактуу эки параграфтан кылып, жалпысынан тогуз параграфты сегиз параграфка кыскартса болчудай. Диссертацияда оңдоп койсо боло турган техникалык-граматикалык мүчүлүштүктөр кездешет. Андыктан айтылган сунуш-пикирлерди эске алып, дагы оңдоо-түзөөлөрдү киргизесиз деген ойдомун.

Жалпысынан, Өмүрзак Сарытайовичтин докторлук диссертациясынын илимий деңгээли жогору. Доктордук диссертацияларды коргоонун талабына жооп берет деген ойдомун. Андыктан, диссертацияны коргоого сунуштаймын.

Жыйындын төрагасы: Исаков К.А.: Урматтуу жолдоштор, кезектеги сөздү мага берсеңиздер. Мен да өз ой-пикиримди айта кетейин.

Исаков К.А. – философия илимдеринин доктору, профессор: Урматтуу жолдоштор, өзүңүздөргө маалым болгондой, Өмүрзак Сарытайович аталган тематиканын үстүнөн көп жыл эмгектенди. Белгиленген теманын алкагында көптөгөн илимий конференцияларда чыгып сүйлөп, анын натыйжасы катары диссертанттын илимий макалалары ата мекендик жана чет өлкөлүк басмалардан жарык көрдү. Сиздер баса белгилегендей, чынында эле Өмүрзак Сарытайовичтин жасаган эмгеги аябай баалуу эмгек. Анткени, кыргыз тилинде, илимий академиялык стилде жазылган адабияттар аздык кылат. Өмүрзак Сарытайовичтин диссертациялык ишинде кыргыз тилинде терминология жакшы жазылган. Кыргызстанда буга чейин философиялык антропология алкагындагы диссертациялык изилдөөлөр кыйыр түрдө болгону менен, түздөн-түз изилдөөлөр алгачкы жолу болуп жатат. Бул – биз үчүн ийгилик.

Изилденүүчү тема актуалдуу. Анткени, Адам маселеси – сансыз ойчул-окумуштууларды акыл калчаткан, ойго бөлүп, кылым карыткан – рухий кенч. Ал пикирлердин кагылышынан жаралган келишпеген талаштын бутасы катары байыркы миф-уламыштардан, философемалардан тартып абстрактуу ой бүтүмдөргө (мифологемаларга) чейинки алга-артка сапырылган өркөчтөнгөн толкун сымал чексиз баскычтарды басып өттү. Ааламдашуу алкагында адам маселелерин жөнгө салууда философиялык антропология алкагындагы философиялык парадигмалардын орду маанилүү. Теманын ареалы аябай кеңири алкакты чагылдырып турат. Айрыкча адамдын социомаданий жана социожаратылыштык табиятын концептуалдуу ачып берүүгө жетишкен.

Мен диссертация боюнча төмөнкү сунуштарды айтаар элем. Изилдөө ареалдын чоңдугуна байланыштуу, айрым ой-пикирлерди кыскартуу максатында жалпылаштырылгын сереп жасоо абзел. Мүмкүн болушунча кыргыз философторунун илимий чыгармаларын жана Чыгыш ойчулдарынын идеяларын көбөйтүү зарыл. Мен да кыргыз философиясынын адам

жөнүндөгү идеяларын көбөйтүүнү – өзүбүздүн философиябызды даңазалоону сунуштаар элем.

Жалпысанан диссертациянын илимий-теориялык деңгээли жогору. Ошол эле учурда диссертация прагматикалуу. Изилденүүчү тема актуалдуу. Эмгек – диссертациялык талаптарга жооп берет. Диссертация теориялык жана практикалык жагдайда абдан маанилүү. Мага чейинки айтылган сын-пикирлерди эске алуу менен диссертацияны коргоого сунуш кылам.

Жыйындын төрагасы: Исаков К.А.: Урматтуу жолдоштор, сүйлөөчүлөр жок болсо, кезектеги сөздү диссертантка берели.

Изденүүчү Ө.С. Акматов: Урматтуу төрага, Урматтуу бүгүнкү илимий жыйындын катышуучулары, сиздердин айткан сын-пикирлериңиздер мен үчүн абдан баалуу деп эсептеймин. Жогоруда айтылган сын-пикирлер менен каалоо-тилектерди эске алам. Убактыңыздарды болуп, менин диссертациялык эмгегимди көңүл коюп окуп, баалуу кеңештериңиздерди, сунуштарыңыздарды айтканыңыздар үчүн ыраазычылык билдиремин. Сиздерге чоң рахмат!

Жыйындын төрагасы: К. А. Исаков: Урматтуу жолдоштор! Жалпы жонунан талкуу бийик деңгээлде өттү десек болот. Диссертант жогоруда айтылган сунуш-пикирлерди, каалоо-тилектерди эске алат деп ишенебиз. Анда эмесе, сиздердин уруксатыңыздар менен диссертацияны ачык коргоого сунуштоо маселесине добушуңуздарды берип коюуңуздарды өтүнөм.

Макул – баары, каршы – жок, калыс – жок.

Акматов Өмүрзак Сарытайовичтин 09.00.11 – социалдык философия адистиги боюнча философия илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган ”Философиялык антропология алкагындагы гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табияты” аттуу докторлук диссертациясын талкуулоонун жыйынтыгы боюнча бүгүнкү жыйындын корутундусун жана токтомун бекитип коёлу.

КОРУТУНДУ

I. Теманы изилдөөнүн актуалдуулугу. Философиялык антропология – философиялык илимий тармак катары XVIIIк. И.Канттын окуусунан башат алат десек болот. Мындай жыйынтыктын айрым негиздери И.Канттын философиядагы төңкөрүшү жана анын категориялык императив концепциясы болуп эсептелет. XX к. 20-ж. Германияда Макс Шелер (1874-1928) тарабынан анын “Космостогу адамдын абалы” (1928) деген эмгегинде ошол мезгилдеги жана ага чейинки адам философиясы тууралуу илимий түшүнүктөр жана концепциялар жалпыланган. Мындан тышкары Философиялык антропология методологиялык мүнөзгө ээ, б.а. анын адам тууралуу теориялык жыйынтыгы башка адамга байланыштуу илимий изилдөөлөрдүн таянычы болуп эсептелет.

XXI кылымдын негизги глобалдык деңгээлдеги проблемалары жалпыадамзатты ааламга карата бирдиктүү философиялык рефлексия

даражасында ой жүгүртүүнү шарттап олтурат. Алар: – жер шарындагы калктын санынын көбөйүшүнөн улам (2025-30-жылдары – 9миллиардга көбөйүшү болжолдонууда) тамак-аш, азык-түлүк тартыштыгынын пайда болуусу, 2025-жылга карата азыркы өндүрүлгөн тамак аштын көлөмүн жок дегенде 50%га жогорулатуу зарылдыгы болжолдонууда; – Гималайдын айланасында: Кытай, Индия жана Пакистан; Палестина менен Израилдин; Орто Азиядагы мамлекеттердин: Өзбекстан, Тажикстан, Казахстан жана Кыргызстан аймагында суу таңкыстыгы жаралып, ичүүчү таза суунун жетишсиздиги күтүлүүдө; – энергетиканын жетишсиздиги (газ, нефти ж. б.) социалдык муктаждыкты жаратууда; – климат проблемасы – жер шарындагы орточо температуранын жогорулоосу, суу ташкындары, жер көчүүлөр ж.б. – социалдык жашоону туруксуздандырууда.

Мына ушундай глобалдык деңгээлдеги проблемалар жалпыадамзаттык социалдык проблемалардын детерминанты болуу менен, материалдык-социалдык кризиске, андан рухий-экзистенциалдык кризиске алып келүүдө. Анткени, мына ошондой социалдык кризистер – баалуулуктардын алмашышына түрткү берип, адамдарды “жашоо үчүн күрөштө” түрдүү психикалык депрессияларга, стресстерге, эрксиздик менен алсыздыкка – пессимизмге кабылууга аргасыз кылууда. Демек, глобалдык деңгээлдеги проблемалар – макро жана микрокосмдук диалектикалык контексте аалам менен адамдын социожаратылыштык жана социомаданий мамилелерине, адамдын биосоциалдык жана рухий маңызына карата конструктивдүү социалдык философиялык антропологиялык алкакта ой жүгүртүүнү талап кылууда. Мындай талап өзгөчө жалпыадамзаттык проблемалар алкагындагы философиялык антропологиянын ордун, аларды чечүүдөгү гуманисттик философиянын парадигмалык маңызын илимий-концептуалдуу талдоого алууну шарттап олтурат.

Философиялык антропология – философиянын адамга багытталган бардык чөйрөлөрүн өзүнө камтуу менен адам феномени, адам барлыгынын көп кырдуулугу, анын өзгөчөлүктөрү, деги эле, адамдык жашоо маңызы сыяктуу маселелердин диалогун түзүп турат. Адамды гуманизациялоого багытталган философиялык антропологиялык методология – адамдын бардык жагдайларын гуманисттик интеграциялоого – адамды социомаданий калыптоого жана гармониялуу өнүктүрүүгө багытталган.

Философиялык антропология – өз тармагына адам болмушунун антропогенездик алкагынын көптөгөн жагдайларын камтып турат. Анда: адам табияты менен маңызы, адам субъективдүүлүгү, адам уникалдуулугу, адамдагы «Мен», «Мен жана сен», «Мен, сен жана башкалар» маселелери камтылган. Мындан сырткары интуиция, ишеним, сүйүү жана мээрим, азап чегүү, коркуу, сагынуу, кусалануу, өксүү, баштан кечирүү, тобокел салуу, улгаюу менен карылык, жалгыздык, өлүм менен өлбөстүк жана аларга карама-каршы келген кубануу, сүйүнүү, эргүү, кумарлануу, бакыт, тагдыр сыяктуу эмоциялык чыныгы субъект же, пассивдүү объект абалындагы социалдык кыймылдын маргиналдуу кубулушун айкындап туруучу экзистенциалдык тематикалар чагылдырылат. Ал инсандын ички убакыт жана мейкиндик дүйнөсүнүн реалдуу барлыкка карата аракет этүүсүн

аныктоочу индивидуалдуулуктагы болмуштун маңызын талдоого алууга жөндөмдүү.

Философиялык антропология алкагындагы социалдык философиянын концепт-аппараты өзүнө ой жүгүртүүнүн универсалдуу мүнөздөгү философиялык категориялар менен формаларды камтып турат. Анда: адам жанакоом, маданийлүүлүк менен табийгыйлуулук, социалдык аракеттер менен социалдык мамилелер, эркиндик менен көз карандылык, жуурулушу менен конфликт, өлүм менен өлбөстүк, бакыт менен бактысыздык, сүйүү менен махабат, кумар менен ырахат, жаштык менен карылык, өнүгүү менен чегинүү, кайгы менен кубаныч, өкүнүч менен сүйүнүү, арман менен ийгилик, кусалануу менен сагыныч, эргүү менен толкундануу, убакыт менен мейкиндик, кырдаал менен абал, тандоо менен аргасыздык, тобокелчилик менен маргиналдуулук, жашоо образы менен жашоо кыймылы, коммуникация ж.б.у.с камтылган. Айрыкча философиялык антропологиянын проблематикасында универсалдуулук менен уникалдуулуктун экилик кесилиши негизги мааниге ээ. Ал адам табиятына берилүүчү априордук жана тоталдык формадагы генетикалык шарттуулук менен социомаданий нормаларды, турмуштук катастрофалар менен жашоо маңызын, социалдык аргасыздык менен индивидуалдык эркиндикти камтып турат. Мындан сырткары тигил же, бул социумдун ар кандай социалдык залалдуулуктардан, глобалдуу проблемалардан, айрыкча социалдык-экологиялык терс кубулуштардан сактануунун, эгерде андай кубулушка кириптер болгон болсо, андан арылуунун методологиялык маселелерин үйрөнүүгө жардам берет. Азап чегүүчү же, кризистик абалдагы социумдун жашоо дүйнөсү жөнүндөгү идеялардын философиясын түзүп, аларды жөнгө салуунун философиялык жоболорун түзүүгө жөндөмдүү. Өзгөчө адам болмушунун көп түрдүүлүгүн: анын этникалык, аймактык, тектик, курактык, тарыхый, табийгый-менталдык жана индивидуалдык өзгөчөлүктөрүн жалпы адамдык алкак менен айкалыштырып кароодо интерпретациялоого көмөк бере алат. Бул процессте жеке адамды коомдук жалпылоо тенденциясы, же, бардык эле адамдарды бирдей баалоо түшүнүгү оң жана терс натыйжа берээри өзүнчө маселе. Анткени, жашоодо бакытка умтулуудагы социалдык-укуктук бирдей теңдештирүү аракети социалдаштыруу контекстинде максатка ылайыктуу келсе, ошол эле учурда ар бир адамдын уникалдуу табиятын, андагы кайталангыс, өз алдынчалык адамдык касиеттерин, баалуулуктарын тааныбагандык терс натыйжага алыш келээри анык.

Жогоруда учкай белгиленген концептуалдык жагдайлар диссертациялык иштин илимий-теориялык маанисин (актуалодуулугун) таасын айгинелеп турат.

II. Изилдөөнүн максаты жана милдеттери. Диссертациялык изилдөөнүн негизги максаты – философиялык антропологиянын концептуалдык маңызын, конкреттүү-тарыхый мүнөзүн соңку өңүттө жалпылап, анын алкагындагы гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табиятын, логикалык ырааттуулугун иликтөө болуп эсептелет. Ал эми бул белгиленген максат

изилдөөнүн натыйжасында реконструкцияланган социомаданий моделдердин зарылдыгы менен аныкталган.

Белгиленген максатка ылайык илимий иштин төмөнкү милдеттери аныкталды:

- философиялык антрополгия алкагындагы илимий-изилдөөлөргө аналитикалык синопсис жасоо;
- кыргыз профессионалдык философиясындагы антропологиялык сегменттерди белгилөө;
- антропологиянын кыргыз кыртышындагы философемалык формаларын айкындоо;
- философиялык антропологиянын социотабияттык жана социомаданий рефлексиясын аныктоо;
- философиялык антропологиянын концептуалдык манызын жана логикалык табиятын илимий-аналитикалык чагылдыруу;
- гуманизмдин типологиялык өзгөчөлүктөрүн жана социомаданий парадигмаларын айкындоо;
- антропологиялык контексттеги адаммаңызын жана табиятын илимий-концептуалдуу чечмелөө;
- адам парадигмасынын трансгуманисттик долбооруна, этикалык доктринасына аксиологиялык жана праксиологиялык талдоо жүргүзүү;
- гуманисттик парадигмаларды социожаратылыштык жана социомаданий контекстте прогноздоонун жана моделдештирүүнүн эпистемаларын аныктоо.

III. Диссертациялык иштин илимий жаңылыгы. Философиялык антропологиянын маңызы, бүтүндөй адам жөнүндөгү философиялык түшүнүктөрдүн жалпыланышы, бирдиктүү бир системасы менен конкреттүү-тарыхый гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табияты айкалыштырылып, гуманизмдин типологиясынын алкагындагы адам парадигмасынын трансгуманисттик долбоору жана этикалык доктринасы азыркы геосаясий алкакта такталды. Бул атланган жагдай төмөнкү концептуалдык констаталар аркылуу конкреттештирилди:

- гуманисттик контексттеги философиялык антрополгия алкагындагы илимий-изилдөөлөргө аналитикалык синопсис жасалды;
- дүйнөлүк философия алкагындагы кыргыз профессионалдык философиясынын антропологиялык сегменттери белгиленди;
- социалдык философиянын жана антропологиянын кыргыз кыртышындагы философемаларына концептэкскурс жүргүзүлдү;
- философиялык антропологиянын социотабияттык жана социомаданий рефлексиясы айкындалды;
- философиялык антропологиянын концептуалдык манызы менен логикалык табияты илимий-аналитикалык чагылдырылды;
- гуманизмдин типологиялык өзгөчөлүктөрү менен социомаданий парадигмалары айкындалды;
- антропологиялык контексттеги адам маңызы менен табияты илимий-концептуалдуу чечмеленди;

-адам парадигмасынын трансгуманисттик долбооруна, этикалык доктринасына аксиологиялык жана праксиологиялык талдоо жүргүзүлдү:

-гуманисттик парадигмаларды социожаратылыштык жана социомаданий мамилелер контекстинде прогноздоонун жана моделдештирүүнүн эпистемалары белгиленди.

IV. Алынган натыйжалардын теориялык жана практикалык маанилүүлүгү. Диссертациялык изилдөөнүн теориялык жоболорун жана методологиялык жыйынтыктарын социалдык-гуманитардык багыттагы илимий изилдөөлөрдө, аспиранттарга жана студенттерге философия, социалдык философия, философиялык антропология, социалдык философиялык антропология, маданият философиясы, этика, жана эстетика дисциплиналары боюнча лекцияларды окууда, семинардык сабактарды этуудө кеңири пайдаланса болот.

Диссертациялык изилдөөнүн практикалык натыйжаларын келечек муундарга гуманисттик багыттагы: альтруисттик, этикалык, эстетикалык, экологиялык, экономикалык жагдайларда тарбия берүүдө, жалпы эле социалдык-гуманитардык ишмердүүлүк чөйрөсүндө пайдаланууга болот. Өзгөчө: адам зоболосун, адамдын космикалык жана социалдык мейкиндиктеги орду менен ролун бийик тутуу; бардык материалдык жана рухий, абсолюттук жана күнүмдүк баалуулуктарды мурастоо; табиятты сүйүү, кооздук менен сулуулукту, асылдык менен сонундукту, ыймандык менен адептикти, айкалыштыруу; табият менен шайкеш жашоо сыяктуу асыл сапаттарды калыптоо идеяларын өнүктүрүүдө абдан маанилүү.

Ү. Диссертациянын коргоого коюлуучу негизги жоболору:

1. Классикалык философиялык антропология адамды биологиялык алкак менен чектеп, анын салыштырмалуу өз алдынчалуулугуна, потенциалдуу мүмкүнчүлүгүнө жетишерлик денгээлде көңүл бурбай келгендиги белгилүү. Адам – парадоксалдуу табияты боюнча бир эле учурда социалдык кырдаал чөйрөнүн субъектиси да жана объектиси да экендиги эске алынган эмес. Сонку мезгилде классикалык философиялык антропологиянын ушул учкай белгиленген көйгөйдү иликтөөгө ык койгону байкалууда. Адам өзүнүн шык-жөндөмүнүн жардамы аркасында бир эле мезгилде бардык коомдук карым-катнаштардын объектиси жана субъектиси болуп саналат.

2. Кыргыз мифологиясынын философиялык табиятын ар тараптуу талдоого алганда, анын антропологиялык жана онтологиялык өзөгүнө да белгилүү бир даражада көңүл бурулган. Алды менен автор тарабынан социалдык философиялык ойломдун өзгөчөлүгү мыйзам ченемдүүлүк катары каралып, ал жалпы адамзаттык рухий-интеллектуалдык процесс деп бааланат. Ошондой эле ар бир элдин этникалык философияларын бүткүл дүйнөлүк философиялык көз караштан бөлүп кароого болбойт. Б. а. ар бир элдин социомаданий баалуулуктары, гуманисттик парадигмалары бүткүл дүйнөлүк гуманисттик ойлом эволюциясынын бир салаасы, бөлүгү катары өнүгөт.

3. Социотабийгый чөйрөгө болгон комплекстүү көз караш, табият менен коомдун өнүгүүсүнүн жалпы мыйзам ченемдүүлүктөрүн түшүнүү азыркы адамдын маданиятынын маанилүү курамдык бөлүгү болуп саналат. Биосфера – глобалдык экосистема. Коом биосферанын подсистемасы катары,

социотабийгый системалардын өзгөчөлүктөрү болуп саналат. Коом – табият системасынын элементтери, функционалдык байланыштары жана негизги фактору. Экологиялык карама-каршылык алмашуу процесстеринин дискреттүүлүгүнүн функциясы катары каралат. Экологиялык туруктуулук – системанын туруктуулугу, түшүнүгү, социотабийгый экосистемалардын туруктуулугунун өзгөчөлүктөрү.

4. Адам болмушунун антропогенездик алкагынын көптөгөн жагдайларын камтыган философиялык антропология – адам табияты менен маңызы, адам субъективдүүлүгү менен анын уникалдуулугу, адамдагы «мен» маселелери, интуиция, ишеним, сүйүү маселелери, экзистенциалдык маселелер: азап чегүү, сагынуу, кусалануу, өксүү, баштан кечирүү, тобокел салуу, улгаюу менен карылык, жалгыздык, өлүм менен өлбөстүк жана аларга карама-каршы келген кубануу, сүйүнүү, эргүү, кумарлануу, бакыт, тагдыр ж.б.у.с. тематикаларды кучагына алат.

5. Глобалдык маселелердин гуманизм тематикасына кириши глобализм, жалпы системология жана синергетика боюнча эмгектерде жалпы адамзаттык баалуулуктарды талкуулоо менен далилденет. Бул аспектиде синергетика – адамзатты жана ааламды камтыган татаал сызыктуу эмес, системалардын өз алдынча түзүлүшүнүн теориясы катары адамга жана дүйнөгө болгон жаңы көз карашты калыптандырууну камтыйт. Адам менен адамдын, коом менен табияттын ортосундагы мамилелердин жаңы түрүн жаратат.

6. Адамдын жашоосу табийгый-социалдык шарттардын бирдиктүү системасы менен аныкталат. Мында табийгый факторлор анын жашоосунун табийгый, зарыл негизин түзүшөт. Ал эми социалдык факторлор адамдын өнүгүүсүндө активдүү, кыймылдаткыч күч катары аракеттенет. Бул адамдын инсандык, жекелик өнүгүүсүнүн негизги шарты болгон ишмердүүлүктүн коомдук, тарыхый калыптанган формаларынын өнүгүшү болуп саналат. Демек, адам – бири-бири менен байланышкан жана шартталган, табияты боюнча ар түрдүү болгон муктаждыктар жана жөндөмдүүлүктөр системасына ээ биопсихосоциалдык жандык.

7. «Адамды өркүндөтүү» түшүнүгү кыйла актуалдуу жана так көз караштарга негизделген. Мындай парадигма чет өлкөлүк гана эмес, ата мекендик илимий чөйрөдө да кеңири талкууланып, биоэтиканын борбордук маселеси катары кызмат кылат. "Адамды өркүндөтүү" парадигмасы азыркы учурда постгуманисттик философиялык тенденциянын алкагында адамдык өнүгүүнүн алдыңкы парадигмасы болуп саналат. «Адамды өркүндөтүү» парадигмасы – бул аракеттин ыкмасы жана программасы.

8. Гуманизмдин этикалык аспектилери адамдын жан дүйнөсүнүн эволюциясынын максаттарын анын өркүндөшү жакшылык менен жамандыктын, адилеттүүлүк менен адилетсиздиктин, эркиндик менен кулчулуктун, бакыт менен бактысыздыктын, ырахаттын табиятын жакшыраак түшүнүүгө, аныктоого жардам берет. Адамдын акыл-эстүү жандык катары жашоосунун максаты – абсолюттуу жакшылыкка жетишүүсү, ал бардык максаттардын жана ушул максатты ишке ашыруу үчүн пайдалуу жакшы сапаттардын кошумча формаларынын натыйжасы болуп саналат.

VI. Изденүүчүнүн жеке салымы. Сунушталган негизги илимий жоболор менен тыянактар изденүүчүнүн жеке салымы болуп эсептелинет. Диссертациялык изилдөөнүн натыйжалары төмөнкү илимий иш аракеттер жана долбоорлор менен байланышат. Алар: -Ош МУнун Философия жана политология кафедрасынын “Философия жана социогуманитардык илимдерди изилдөөнүн концептуалдык-методологиялык негиздери” аттуу илимий тематикасынын алкагында илимий макалалар жарык көрүүдө; -КРнын эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция министрлигинин мамлекеттик социалдык буйрутмасына ылайык, “Чексиз мүмкүнчүлүктөр” долбоорунун алкагында “Повышение трудовой и общественной активности лиц с инвалидностью и пожилых граждан через развитие социальной предпринимательской деятельности, путём обучения основам бизнеса” аттуу 2023-2024-жылдар аралыгында өткөрүлүүчү иш-чараларга илимий-методологиялык жардам көрсөтүлүп жатат.

VI. Диссертацияга ылайык келген адистик. Диссертациялык изилдөөдө философиялык антропологиянын маңызы, бүтүндөй адам жөнүндөгү философиялык түшүнүктөрдүн жалпыланышы, бирдиктүү бир системасы менен конкреттүү-тарыхый гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табияты айкалыштырылып, гуманизмдин типологиясынын алкагындагы адам парадигмасынын трансгуманисттик долбоору жана этикалык доктринасы азыркы геосаясий алкакта такталган. Диссертациянын мазмуну 09.00.11 – “социалдык философия” адистигине ылайык келет.

VII. Автордун илим изилдөөнүн жыйынтыгына айкын катышуусу жана иштин ишеничтүүлүгү. Диссертациялык иш автор тарабынан өз алдынча аткарылган. Изилдөө – философиялык антропология алкагындагы гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табиятына арналган көп жылдык илимий изилдөөнүн натыйжасы болуп эсептелет. Илимий изилдөөдө илимий тастыкталган аргументтүү материалдардын негизинде социалдык философиялык контексте философиялык антропологиянын маңызы, бүтүндөй адам жөнүндөгү философиялык түшүнүктөрдүн жалпыланышы, бирдиктүү бир системасы менен конкреттүү-тарыхый гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табияты айкалыштырылып, гуманизмдин типологиясынын алкагындагы адам парадигмасынын трансгуманисттик долбоору жана этикалык доктринасы азыркы геосаясий алкакта автор тарабынан ишенимдүү ачылып берилген. Жүргүзүлгөн изилдөө ишинин баалуулугун автор тарабынан сунушталган жоболордун практикада колдонуу мүмкүнчүлүктөрү тастыктайт. Диссертациялык иштин негизинде апробацияланган практикалык аракеттер, ишти талкуулоо учурунда айтылган компетенттүү илимпоздордун эмгекке карата берилген баалары бул проблеманын негизинде жүргүзүлгөн изилдөө ишинин ишеничтүүлүгүн ырастайт.

VIII. Диссертациянын структурасы жана көлөмү Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Улутгук аттестациялык

комиссиясы тарабынан коюлган “Окумуштуулук даражаларды ыйгаруунун тартиби жөнүндөгү жобонун” 9-пунктунун талаптарына толук жооп берет.

Ош мамлекеттик университетинин Философия жана политология кафедрасынын кеңейтилген жыйыны Акматов Өмүрзак Сарытайовичтин 09.00.11 – социалдык философия адистиги боюнча философия илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган “Философиялык антропология алкагындагы гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табияты” аттуу докторлук диссертациялык иши боюнча билдирүүсүн, суроолорго берилген жоопторун жана жарыш сөзгө чыгып сүйлөгөндөрдүн пикирлерин угуп, талкуулап төмөнкүдөй чечим кабыл алды.

ЧЕЧИМ:

1. Акматов Өмүрзак Сарытайовичтин 09.00.11 – социалдык философия адистиги боюнча философия илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган “Философиялык антропология алкагындагы гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табияты” аттуу докторлук диссертациялык иши боюнча корутундусу бекитилсин.
2. Акматов Өмүрзак Сарытайовичтин 09.00.11 – социалдык философия адистиги боюнча философия илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган “Философиялык антропология алкагындагы гуманисттик парадигмалардын социожаратылыштык жана социомаданий табияты” аттуу докторлук диссертациялык иши КР УАКтын 9-пунктунун жобосуна толугу менен жооп берет деп эсептелсин жана коргоого сунуш кылынсын.

Жыйындын төрагасы,
философия илимдеринин доктору,
профессор:

Исаков К.А.

Жыйындын катчысы,
философия илимдеринин кандидаты,
доцент:

Юсупова Р. О.

